

ПРОБЛЕМА ПСИХОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

THE PROBLEM OF PSYCHOLOGICAL SAFETY IN THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT IN MODERN CONDITIONS

Стаття присвячена дослідженню психологічної безпеки освітнього середовища в сучасних умовах. У теоретико-емпіричних дослідженнях сучасних українських психологів та педагогів розкритий понятійно-категоріальний категоріальний апарат «психологічної безпеки», «освітнього простору», «психологічної вразливості». Крім того, науковці роблять наголос на тому, що в сучасному світі забезпечення психологічної безпеки дітей є важливим завданням, адже діти – це наше майбутнє і від їх психологічної стійкості буде залежати, як успішно молоде покоління зможе справлятися з викликами.

У статті обґрунтовані підходи до забезпечення психологічної безпеки освітнього середовища, а також проаналізовано умови формування цієї безпеки. Основну увагу приділено створенню сприятливого психологічного клімату в навчальних закладах, де діти можуть почувати себе захищеними. Визначено ключові чинники, що впливають на психологічну безпеку: доброзичливі стосунки між учнями та вчителями, наявність системи підтримки для учнів, які стикаються з труднощами, а також сприяння розвитку емоційного інтелекту в дітей.

Важливим аспектом є створення умов для відкритого діалогу між учнями, вчителями та батьками, що дозволяє своєчасно виявляти та реагувати на ознаки психологічного неблагополуччя у дітей. У статті також розглядаються актуальні виклики, що стоять перед сучасною освітою в контексті забезпечення психологічної безпеки та надається аналіз підходів, що використовуються для покращення психологічного простору, що сприятиме здоровому психологічному розвитку дітей.

Забезпечення психологічної безпеки в освітньому середовищі – це складний і багатогранний процес, який вимагає системного підходу та спільних зусиль всіх учасників освітнього процесу. Створення умов для гармонійного розвитку дітей позитивно вплине на майбутнє суспільства.

Ключові слова: психологічна безпека, освітнє середовище, психологічне насилля, психологічна травма, міжособистісна взає-

модія, психологічна культура, психічне здоров'я, психологічна стійкість.

The article is devoted to the study of psychological safety of the educational environment in modern conditions. In the theoretical and empirical studies of modern Ukrainian psychologists and teachers, the conceptual and categorical apparatus of «psychological safety», «educational space», «psychological vulnerability» has been revealed. In addition, scientists emphasize that in today's world, ensuring the psychological safety of children is an important task, because children are our future, and the future society will be able to cope with challenges will depend on their psychological stability.

The article substantiates the approaches to ensuring the psychological safety of the educational environment, and also analyzes the conditions for the formation of this safety. The main attention is paid to creating a favorable psychological climate in educational institutions, where children can feel protected. The key factors affecting psychological safety have been identified: friendly relations between students and teachers, the presence of a support system for students who face difficulties, as well as promoting the development of emotional intelligence in children.

An important aspect is the creation of conditions for an open dialogue between students, teachers and parents, which allows timely detection and response to signs of psychological distress in children. The article also considers the current challenges facing modern education in the context of ensuring psychological safety and provides an analysis of approaches, used to improve the psychological climate in educational institutions. It is emphasized the need to integrate the efforts of teachers, psychologists and parents to create a harmonious and safe educational space that will contribute to the healthy psychological development of children.

Ensuring psychological safety in the educational environment is a complex and multifaceted process that requires a systematic approach and joint efforts of all participants in the educational process. Creating conditions for the harmonious development of children will positively affect the future of society.

Key words: psychological safety, educational environment, psychological violence, psychological trauma, interpersonal interaction, psychological culture, mental health, psychological stability.

УДК 316.6:159.922.7

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2024.62.44>

Пісоцький В.П.

к.філос.н.,
доцент кафедри педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

Горяньська А.М.

к.психол.н.,
доцент кафедри педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

Гришко В.В.

викладач кафедри педагогіки,
початкової освіти, психології та менеджменту
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

Вступ. Сучасний світ з невідворотністю постав перед низкою надзвичайних випробувань, які актуальні для всього людства. Численні глобальні проблеми, такі як: пандемія, зміни клімату, економічні кризи та політична нестабільність, наповнюють середовище існування перманентними стресами і тривожними

станами. Такі ситуації вкрай негативно позначаються на психологічному стані людей, порушуючи їх психоемоційний баланс. І особливо вразливими до цих викликів є діти. Вони зростають у світі, де невизначеність та загрози стають все більш поширеними. Діти, які психологічно не готові до такого тиску обставин,

можуть переживати тривалий стрес, тривогу і невпевненість у майбутньому, мати складнощі в усвідомленні своїх та чужих емоційних реакцій, а також у формуванні здорових стратегій саморегуляції та комунікації. Тому дорослим важливо забезпечити дітей психологічною підтримкою, прищепити їм навички розуміння та керування емоціями. Включення емоційного навчання в освітній процес має допомогти дітям розвивати навички емоційної грамотності та конструктивні стратегії саморегуляції. Крім того, створення підтримуючого та розуміючого оточення в родині та школі може допомогти дітям впоратися зі стресом та тривогою. Збереження психологічного благополуччя дітей – це інвестиція у майбутнє суспільство, яке отримує можливість краще долати важкі ситуації невизначеності, тривогу та стреси.

У реаліях війни для українських громадян проблема психологічної безпеки в освітньому середовищі набуває критичного значення. Психологічна безпека, як складова загальної безпеки особистості, особливо важлива у періоди криз та конфліктів, коли стресові фактори суттєво впливають на та психоемоційний стан учасників освітнього процесу. Діти, підлітки та дорослі в Україні стикаються з численними стресовими ситуаціями, такими як: постійне відчуття небезпеки, втрата близьких, вимушене переміщення, руйнування звичного способу життя та навчання. В таких умовах освітні заклади мають забезпечувати не лише академічну, а й емоційну підтримку, сприяти формуванню психологічної стійкості та соціальної адаптації до нових реалій. Важливість психологічної підтримки важко переоцінити, оскільки від цього залежить не лише успішність навчального процесу, а й загальне психічне здоров'я і майбутнє цілого покоління. Тому варто впроваджувати системні заходи для забезпечення психологічної безпеки, зокрема, підготовку педагогів до роботи в кризових умовах, надання психологічної допомоги учням та студентам, а також створення безпечного і підтримуючого освітнього середовища, що сприятиме відновленню й розвитку кожного учасника навчального процесу.

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи термін «безпека», вчені з'ясували, що він у суспільній свідомості асоціюється не лише з відсутністю загроз, а й з суб'єктивними почуттями захищеності, безтурботності, довіри та стабільності. У західноєвропейській науковій думці поняття «безпека» було деталізоване у філософських концепціях Т. Гоббса, Дж. Локка, Ж.-Ж. Руссо, Б. Спінози та інших мислителів 17–18 ст. Отже, з епохи Просвітництва безпека розглядається як стан спокою, який виникає в результаті відсутності реальної небезпеки (як фізичної, так і моральної) [3, с. 7]. За М. Слюсаревським [6], на сучасному етапі розвитку сві-

тової цивілізації різні країни мають свій унікальний досвід у розумінні поняття безпеки та прав людини. У ліберально-демократичних країнах основні права людини й громадянина давно задекларовані, вважаються пріоритетними, що позитивно відображається в суспільній свідомості. А в тоталітарних режимах, де ідеологічний контроль та системні порушення прав людини є повсякденною реальністю, поняття безпеки нівелюється, обмежуючись суто утилітарними аспектами.

На сучасному етапі розвитку суспільної думки існує різноманітна кількість тлумачень поняття «психологічна безпека». В академічних джерелах англійської, французької та німецької мов зустрічається визначення «особиста безпека», що асоціюється із внутрішнім станом, емоціями та перспективами особистості. У сучасній західній психології існує багато теорій та концепцій, які націлені на розуміння людської природи і поведінки. Серед них – теорія психоаналізу З. Фрейда, теорія індивідуальності К. Юнга, епігенетична теорія розвитку особистості Е. Еріксона, теорія оперантного навчання Б. Скіннера, теорія самоактуалізації А. Маслоу, теорія прагнення до сенсу В. Франкла та інші. Усі вони мають свою, специфічну точку зору на проблему безпеки та шляхи її досягнення. Наприклад, представники традиційного психоаналітичного підходу розглядають психологічну безпеку індивіда через систему механізмів творення психологічного захисту. Натомість, послідовники постфрейдистської епігенетичної теорії Е. Еріксона, підкреслюють, що ефективність формування відчуття психологічної безпеки досягається шляхом удосконалення вже існуючих механізмів та моделей безпечної поведінки особистості. Необіхевіористська теорія Б. Скіннера та різновиди теорії соціального навчання А. Бандури, Дж. Роттера постулюють, що формування безпечної поведінки відбувається через позитивне підкріплення конструктивної поведінки, а також урахування суб'єктивного переживання особистістю стану безпеки/небезпеки, за допомогою системного соціального навчання [3]. Відповідно до теорії засновника гуманістичного напрямку А. Маслоу, потреба в безпеці завжди була однією з найважливіших для людини у будь-якому віці [4]. Психологічна безпека – це стан психологічної захищеності особистості, її здатність адекватно та якісно реагувати на зовнішні та внутрішні подразники, впевненість у майбутньому та баланс між задоволенням природних і соціальних потреб.

Отже, психологічна безпека людини – це, насправді, захищеність її психіки від негативних впливів як ззовні так і зсередини. Небезпека може чатувати навіть у самій психіці людини – у формі тривожних станів, соціальних страхів, упереджень, спотворень реальності, індуко-

ваних або самонавіяних [9, с. 88]. Як зауважує В. Оверчук, психологічна безпека особистості є не лише необхідною умовою для розвитку її функціональних здібностей, але й ключовим елементом профілактики психосоматичних розладів та самореалізації [5, с. 462]. Негативно впливати на психіку можуть не лише психологічні чинники, а й психогенні фізичні фактори, що робить це поняття досить нестійким та рухомим. В окремих випадках обсяг поняття безпеки людини може розширюватися до розмірів загальної безпеки.

Загрози і небезпеки, які призводять до негативних фізичних і психологічних наслідків, походять із різних джерел. Більшість з них продукують несприятливі явища природного середовища, але не завжди. Наприклад, пандемія COVID-19 наочно продемонструвала, як фізичне здоров'я людей тісно поєднується з їхнім психічним станом. Така недуга не лише вражає тіло, а й призводить до страху, тривожності, стресу та паніки. З іншого боку, вплив на психіку може викликатись і фізичними чинниками. Наприклад, для учасників бойових дій є типовим погіршення фізичного здоров'я через психотравматизацію, що виникла внаслідок війни. Зазначені приклади демонструють, що межа між фізичними і психологічними загрозами не завжди чітко визначена. Отже, поняття «психологічна безпека» є вкрай складним і ситуативно зумовленим. Таким чином, спроби деяких дослідників звести проблему психологічної безпеки виключно до подолання внутрішніх деструктивних факторів є недоцільними [6, с. 16].

Індикатором психологічної безпеки людини може слугувати поняття «суб'єктивне благополуччя». Згідно з гедоністичним підходом, що бере свій початок у філософському вченні епікурейців, які навчали мудрості земного життя, цей феномен визначається не стільки обставинами життя, скільки певними стійкими характеристиками особистості (розумова дисципліна, помірність, самодостатність та ін.) шляхом досягнення задоволення (душевного спокою) і уникнення неприємних емоцій, провокованих страхом. При цьому задоволення тлумачиться у широкому сенсі не лише як задоволення тілесне, насамперед – це відсутність тілесного страждання, а й також моральне та естетичне, отримане від досягнення значущих цілей і результатів.

У наш час психологічне благополуччя людини зазвичай розглядають через призму «середовищного підходу», або ж стресу, викликаного власними відчуттями дискомфорту у просторі, де людина перебуває. Психічна безпека визначається як стан суспільної свідомості, коли суспільство загалом та кожна окрема особа сприймають поточний стан дійсності та життя як надійний. Особистість, яка досягла

психологічної стабільності, вміє гармонізувати своє життя в контексті єдності з оточуючим світом – суспільством, природою, всесвітом. Вона реалізує свої здібності, ідеали та прагнення завдяки системі змістовної регуляції життя, яку сама створила. Маючи усвідомлення про свою психологічну стабільність, людина готова забезпечити безпеку та зміцнення власного здоров'я, перетворюючи небезпеку у фактор власного розвитку [5].

У теорії К. Рифф виділено наступні структурні компоненти психологічного благополуччя: позитивне сприйняття себе та минулого життя, гармонійні міжособистісні відносини, здатність діяти відповідно до власних переконань, компетентність у повсякденному житті та наявність цілей і діяльностей, що мають особистий сенс і сприяють розвитку та самореалізації [10].

Виділяють кілька підходів до забезпечення психологічної безпеки особистості, серед яких особливе місце займає екзистенційно-гуманістичний підхід. Його основоположниками вважають Г. Олпорта, К. Роджерса та Дж. Бюдженалю. Цей підхід ґрунтується на повазі до унікальності кожної людини, її автономії та визнанні можливості стати джерелом змін у власному житті, незважаючи на об'єктивні прогнози та очікувані результати. Експерти цього напрямку виокремлюють інтраперсональні критерії особистісного зростання, такі як: динамічність, цілісність, свобода, прийняття і розуміння самого себе.

Освітній простір – це не лише місце, де забезпечується доступ до знань, але й арена для розвитку особистості та формування її простору в самому суспільстві. Тому важливо створити умови для безпеки та комфорту для кожного учасника навчального процесу, дозволяючи їм максимально реалізувати свій потенціал [7, с. 42]. Українське законодавство ставить перед собою завдання забезпечити безпеку в освітньому середовищі, щоб учасники освітнього процесу були захищені від будь-якої фізичної, майнової або моральної шкоди.

Т. Цюман і Н. Бойчук [8] розглядають безпечний освітній простір як середовище з гарантованими умовами навчання та праці, де забезпечена комфортна міжособистісна взаємодія, які сприяють емоційному благополуччю всіх учасників. Це місце, де відсутні будь-які прояви насильства, де належним чином забезпечені ресурси для запобігання негативним явищам і де дотримуються права та норми фізичної, психологічної, інформаційної та соціальної безпеки.

Освітнє середовище – відкрита система, де відбуваються загальні тенденції та закономірності соціального середовища, включаючи соціально-політичні та економічні проблеми, які характеризують сучасне українське суспільство [2, с. 75]. Вони провокують ситуації, які порушують безпеку освітнього середовища та негативно впливають на фізичний, психічний,

інтелектуальний, духовний і моральний розвиток дітей, знижують функціональні резерви їх організму. Освітнє оточення, як важлива складова життєвого середовища кожної особистості, також зазнає впливу різних негативних явищ суспільно-політичного, економічного, правового та психологічного характеру, які стоять на заваді психологічної безпеки окремої особистості або групи.

Освітнє середовище, як простір реалізації потреб та мотивів, а також становлення та розвитку особистості, складається з різних суб'єктів: школярів, їх батьків а також фахівців, адміністрації, обслуговуючого персоналу, які своїми діями, вчинками або поведінкою створюють та забезпечують належні умови для взаємодії учасників навчального процесу в навчальних закладах. Шкільне оточення – це складна система, в якій дитина вирішує декілька важливих завдань: освітніх, соціалізації та психічного розвитку. Щодо останнього, освітнє середовище створює як можливості, так і обмеження. Соціалізація включає процес засвоєння та прийняття норм, правил і вимог, що ставляться суспільством. Освітнє середовище є одним із головних трансляторів цих норм і вимог, а також санкціонує їх виконання через заохочення або покарання. Також воно надає школярам можливості для соціального розвитку, вміння розуміти та спілкуватися з іншими.

Значний відрізок свого дитинства школяр проводить у навчальному закладі, опановуючи різні форми колективної і міжособистісної взаємодії, як у навчальному процесі, так і поза ним. У процесі вирішення завдань особистісного розвитку виникають суперечності та конфлікти. У випадках, коли вимоги середовища не відповідають можливостям дитини, часто виникає феномен неадекватної поведінки. Особистість може зберігати свою цілісність та протистояти негативному впливу середовища лише за умови стійких партнерських стосунків та організованості. Психологічна безпека визначає розвивальний характер освітнього середовища і може бути основою для створення психолого-педагогічних умов навчання та виховання. Вона також сприяє зміцненню і розвитку психологічного здоров'я всіх учасників навчального процесу.

Однією з основних загроз у взаємодії учасників освітнього середовища є отримання психологічної травми, яка завдає шкоди психічному здоров'ю, блокує можливості для самоактуалізації та самореалізації особистості. Основним джерелом психологічних травм є психологічне насилля, що має різні форми: негативні психологічні впливи, ефекти та взаємодії. Щодо психологічних впливів, вони включають: образи, приниження, погрози, покарання тощо. Психологічні ефекти можуть виявлятися як тривожність, агресивність, депресія та втрата довіри

до себе чи до інших. Щодо психологічної взаємодії, вона може проявлятися у непередбачуваності вчинків партнерів по комунікації та неадекватності поведінки.

Психологічне насильство у процесі взаємодії, чи то у формі тролінгу чи цькування, є джерелом психотравми, що впливає не тільки на тих, хто його зазнає, а й на їхнє найближче оточення. Крім того, воно може відбитися на тих, хто його застосовує, оскільки руйнування конструктивних патернів взаємодії може мати негативний вплив у майбутньому.

Розгляд аспектів психологічної безпеки особистості в освітньому середовищі буде неповним без урахування концепції «психологічної вразливості», яка визначає чутливість дитини до впливу різних негативних чинників. Виявлено, що ступінь психологічної вразливості значною мірою залежить від віку дитини та її індивідуальних особливостей. Найбільш уразливими групами дітей, які найчастіше потрапляють до категорії жертв насильства в освітньому середовищі, є діти із фізичними або поведінковими особливостями, хворобами, з особливостями зовнішності або соціальними навичками. До них також належать діти, які відчувають страх перед школою, «домашні діти» або ті, хто має проблеми з навчанням та розвитком [2, с. 77].

Підвищити рівень психологічної стійкості можна за допомогою захисних механізмів, які включають в себе розумовий та емоційно-особистісний розвиток, що визначає сприйняття та переживання дитиною подій. Також важливими є активність, товариськість, емоційна стійкість, самосприйняття та підтримка з боку сім'ї та оточення. Створення та підтримання безпечного середовища потребує розвиненої психологічної культури, яка включає різноманітні психологічні властивості людини, такі як мотивація, емоції, інтелект, комунікація та інші. Рівні психологічної культури включають психологічну грамотність, компетентність та зрілість, які забезпечують адекватну поведінку та ефективну взаємодію з оточуючими.

Сучасне освітнє середовище пропонує багато можливостей для розвитку, але в умовах воєнного конфлікту збільшується кількість обмежень для особистісних виявів учасників освітнього процесу, вносяться певні вимоги. Соціально-політичні зміни, напруженість соціального життя та ускладнення міжособистісних відносин впливають на освітнє середовище, а в умовах воєнного стану зростає кількість чинників ризику для психологічної безпеки. Це ускладнює підтримку адекватного рівня працездатності та здоров'я учасників освітнього процесу.

Освітній процес невід'ємно пов'язаний з безпекою. Створення безпечних умов для навчання та забезпечення безпеки всіх учасників освітнього процесу є одним із найважливіших

завдань для будь-якого навчального закладу. Зокрема, в умовах військового стану, особлива увага приділяється організації безпечного освітнього простору, який може бути реалізований через дистанційні або змішані формати навчання. Такий простір повинен гарантувати фізичну, психологічну та інформаційну безпеку всім учасникам навчального процесу.

Забезпечення безпеки закладів освіти – це важливе завдання, яке передбачає захист учасників освітнього процесу від різних загроз, воєнного або невоєнного характеру. Це охоплює заходи, спрямовані на запобігання або ускладнення випадків порушення прав та свобод учасників освітнього процесу, захист від нападів, а також забезпечення безперервності освітнього процесу. Фізична безпека закладу освіти передбачає спеціальне облаштування приміщень будівлі закладу, включаючи навчальні аудиторії, кабінети, коридори, запасні виходи та сходові клітини. Важливо мати захисне укриття та відповідні захисні споруди, а також обладнання для надзвичайних ситуацій. Психологічна безпека – невід’ємний компонент підтримки всіх учасників освітнього процесу з метою запобігання тривожності та забезпечення партнерства. Інформаційна безпека, у свою чергу, означає постійне та систематичне інформування учасників про чіткі алгоритми дій у надзвичайних ситуаціях, спільну розробку протоколів безпеки, тренування та щоденні інструктажі, адже якісна та своєчасна інформація є ключовою для передбачення та запобігання небезпекам. Передбачення небезпеки включає в себе розпізнавання потенційно небезпечних ситуацій та оцінку ризиків, тоді як запобігання небезпеці полягає в уникненні чи зменшенні їх наслідків через вжиття відповідних заходів безпеки.

Дистанційне навчання, як частина освітнього процесу, крім забезпечення безпеки, також надає зручність та ефективність для всіх учасників. Дистанційна форма навчання має певні переваги, головною серед яких є можливість здобуття знань у будь-який час і в будь-якому місці. Це надає зручність у плануванні та коригуванні розкладу занять в залежності від обставин, а також відкриває можливості для навчання та викладання навіть за кордоном. Психологічний комфорт дистанційної освіти полягає в тому, що люди можуть займатися навчанням або викладанням у звичному та затишному домашньому середовищі.

Психолого-педагогічні дослідження наголошують, що психотравмуючими можуть стати не лише конфліктні ситуації між вчителем та учнями, але й форми навчання, а також атмосфера в класному колективі. Навчання може мати когнітивно-орієнтований або особистісно-орієнтований підхід і останній вважається більш сприятливим з точки зору психологіч-

ного здоров’я. Педагогічне спілкування в особистісно-орієнтованому навчанні базується на принципах гуманістичної психології, що сприяє зниженню ризику психічних травм порівняно з когнітивно-орієнтованим підходом. У сучасному світі соціально-психологічна практика в системі освіти має важливе значення, забезпечуючи захист суспільства від нових проблем та формуючи напрямки для створення психологічної безпеки та комфортного освітнього середовища. Власне це спеціалізована робота, що здійснюється у різних формах [1].

По-перше, це вплив на суспільство загалом, який виявляється у формуванні громадської думки щодо освітніх закладів та їхніх процесів. Цей вплив може зосереджуватися на конкретних соціальних групах (сім’ях, школах, вищих навчальних закладах) або на індивідуальних особистостях. Крім того, здійснюється організація соціального оточення, яке може включати соціальну рекламу та волонтерські ініціативи, спрямовані на створення безпечного та затишного освітнього середовища.

По-друге, це проведення лекцій, бесід, розповсюдження спеціалізованої літератури та фільмів, що інформують про психологічну безпеку та комфортне навчальне середовище. Важливо, щоб ця інформація була доступною та враховувала вікові, гендерні та інші особливості. По-третє, активне соціальне навчання, яке викликає інтерес до психологічних явищ, сприяє формуванню ідеальних моделей духовного життя, тобто культури психічної діяльності.

По-четверте, це формування особистої відповідальності за життя та здоров’я, формування здорового способу життя. Вміння людини досягати оптимального стану вважається особливо цінним. Здоровий спосіб життя включає в себе постійні фізичні навантаження, здорове харчування, дотримання режиму праці та відпочинку, спілкування з природою тощо.

По-п’яте, це активізація особистісних ресурсів. Сюди входять активні заняття спортом, творчий самовияв, участь у групах спілкування та особистісного зростання тощо. Вони забезпечують активність особистості, її здоров’я та стійкість до негативних зовнішніх впливів.

І останнє – це мінімізація негативних наслідків в освітньому середовищі, коли вони вже існують. У таких ситуаціях необхідна сучасна та своєчасна психологічна, соціальна, медична та інші види допомоги. Така робота спрямована на профілактику рецидивів та їх негативних наслідків, а також пов’язана з моніторингом освітнього середовища.

Недотримання педагогічних вимог до навчання та гігієнічних стандартів тривалості навчальної діяльності з використанням технічних засобів, відсутність комунікативних зв’язків між учасниками освітнього процесу, можуть призвести до виснаження функціональних

резервів організму, особливо нервової системи. Це може спричинити порушення психосоматичного здоров'я та нервово-психічних відхилень.

Висновки з проведеного дослідження.

Забезпечення психологічної безпеки в освітньому середовищі є критично важливим завданням, що вимагає комплексного підходу. Враховуючи різноманітні аспекти та виклики сучасного світу, необхідно створювати умови, які сприятимуть не лише фізичній, а й психологічній безпеці всіх учасників освітнього процесу, що поєднує розвиток психологічної культури, формування захисних механізмів у дітей, забезпечення підтримки з боку сім'ї та шкільного середовища, а також впровадження програм, спрямованих на розвиток емоційної та соціальної компетентності.

Профілактика та мінімізація негативних наслідків є також важливими аспектами, які передбачають своєчасне надання психологічної та соціальної допомоги, моніторинг стану освітнього середовища та впровадження ефективних стратегій підтримки. Використання різноманітних методів та підходів, таких як активне соціальне навчання, розвиток особистісних ресурсів, формування відповідального ставлення до здоров'я, сприяють зміцненню психологічної стійкості та здоров'я учасників освітнього процесу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гопкало Ю. Генеза проблем психологічної безпеки особистості в освітньому середовищі: теоретичний аналіз. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 12. Психологічні науки.* 2022. Випуск № 20(65). С. 5-14.

2. Горленко В.М., Сосновенко Н.В. Психологічно безпечне освітнє середовище, як основа протидії насильству серед дітей: *Матеріали II Всеукраїнського форуму «Соціально-психологічні та правові аспекти протидії насиллю в освітніх»* (м. Дніпро, 11 лютого 2021 року). 2021. С. 75-79.

3. Горлинський В.В. Філософія безпеки і сталого людського розвитку: ціннісний вимір: *монографія*. Київ: ПАРАПАН. 2011. 390 с.

4. Забезпечення психологічної безпеки учасників освітнього процесу: методичні рекомендації. Уклад.: В.М. Духневич, З.Ф. Сіверс; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Кропивницький: Імекс-ЛТД. 2022. 58 с.

5. Оверчук В.А. Проблема психологічної безпеки особистості в умовах військового стану. *Наукові перспективи.* 2022. № 12(30). С.461-472.

6. Слюсаревський М.М. Психологічна безпека людини в онтологічному і гносеологічному вимірах. *Наукові студії із соціальної та політичної психології.* Вип. 45 (48). С.7-26.

7. Цимбалару А. Д. Освітній простір: сутність, структура і механізми створення. *Український педагогічний журнал.* 2016. № 1. С. 41–50.

8. Цюман Т.П., Бойчук Н.І. Кодекс безпечного освітнього середовища: *метод. посіб.* Київ: 2018. 56 с.

9. Шелевер О.В., Фізер В.С. Психологічна безпека освітнього середовища: психолого-педагогічний аспект. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах.* 2019. Вип. 67. Т. 1. С. 87-91.

10. Ryff C.D. Eudaimonic well-being and education: Probing the connections. Well-being and higher education: A strategy for change and the realization of education's greater purposes. Washington, DC: *Bringing Theory to Practice.* 2016. pp. 37-48.